

Háy János

Annyi-e éppen az annyi?

Esterházy Péter ötvenedik születésnapjára

Reggel, amikor nem vágtam el a nyakeremet, holott már este kiszemeltem, ülök az asztalnál és hullik a hajam, aztán a hó, megint tél, s végül az ember, gondoltam, hiszen az idő most tény és tényező, mint persze mindig, de itt éppen apropó is volna. Indulhatnánk más úton, hogy isten, meg éltesen, de oly idegen a protokoll, s mennyire méltatlan. Ha Isten, különben is mindjárt, hogy halott, s ezt az egyenletet félelemből nem merem, hogy egy halott éltesen, akár engem, akár azt, akit szeretek.

Legyek személyes, kedves, szellemes, legyek ilyen és olyan, zúg a fejben hátul a nepper had, akik már arra hajtanak, hogy érvényre jussonak, ha megnyeri a választás a legyek, hogy legyenek ekként majd ők az új kormányzat urai, de vissza-visszacsúszom a kampány időszakába, döntés öne csak készülődés, s a demagógok bekiabálnak: Miért nem vág eret, ma is gyáva? Miért vesz kenyeret, levegőt? Nagy a zúgolódás. E kicsiny hon zivataros reggele ez megint. S aztán kampánycsend – mint mindig – és döntés: indulás ebből a fájdalomból, kifelé.

Eljutni ötvenig. Nem merek rákérdezni, még magamnál sem, hogy öröm-e vagy érzés-e egyáltalán. Én persze büszke, hogy ő idáig, s hogy ekként. Számolok, pont tízzel tovább, mint én (tíz év és tizenhárom nap). Számolok, mennyi levegővétel ez, mennyi fölkelés, hány ebéd, vacsora, reggeli, hány kiló kenyér, mennyi kézmosás, mennyi elmosogatott pohár, tányér, csésze, elköltött és megkeresett pénz... Számolok, s persze gondolkodom magamra, hogy bírható lesz-e nekem ez a rengeteg, mert bár választás után vagyok, még mindig vissza, visszaeső vagyok: hátha rosszul. Aztán előre kaptat megint egy lovas hátulról, véderő, s a fejben lenyagak valakit: kikeveredünk pajtás – szól – a súly alól. S valóban beugrik a súlyadó, amit már évek óta nem fizetek. Így is lehet számolni: súlyadótlanágból nyolc éves vagyok, szinte gyerek.

Annales – ha éveket portyáznék végig, és legyen ez itt szimbolikus, még akkor is, ha az Anna éppen Ágnes, Gitta, Eszter, Hanga, Csilla. Bizony kifejejt az ember egy-egy évet ilyenkor, némikor kettőt is, mert annyira él, hogy nem figyel, nem les az ácsolat magasából, mint a zsákmányra kiéhezett vadász. Hogy ötven-e éppen az ötven? És hogy mennyi az annyi? Ezt bizony efféle egzakt ekkorszületett módszerekkel nem lehet megválaszolni, de én biztos állíthatom: nem annyi. Holott ha kötöm az ebet a naptárhoz, mindjárt lászik: már akkor is volt, amikor én gimis. Ott ismertem meg, Fancsikóztunk, akkor meg Pintáztunk, pápai vizeken kalózkodtunk, hol érte a cuccot, hol nem. Persze voltak többen akik rendszeren csinálták a shaw-t (T.D. pl.), de túljutottak már a harmincon, ő meg innen, s a 68-tól betépett gimis csapat tutira vette, hogy innen a harmincon csak igazat mondhat – s véletlenül itt nem is tévedett.

Aki tanulja az irodalmat az iskolákban, egyetemeken, mondjuk, nem is tudja, miféle hasznosság rejlik egy-egy műben. Rémület szűnjön, nem akarom itt behozni a Horatiust, arculvágásként, kicsiny esztétikai rohamra, inkább maradnék a magam szerette tapasztalatoknál. 1979-ben mikor láttam, hogy a hónom alja rendszeren ott van a hónom alatt, s milyen jó kis hely ez, éppen egy könyv fér oda, ha már indulnék Füredre egy Annához, s méginkább milyen primán belepasszol a *Termelési regény*, mert kicsi is volt, meg elég méretes is – hogy sikerült pont így eltalálni, nem tudom, de nagyon tetszett nekem, hogy ennyire rendben van még kívülről is.

Szerelem nappal, éjszaka egyedül, aludni a fűredi állomáson, teli mindennemű ifjú csavargókkal, én közéjük a *Termelési*vel, nekem se volt állásom, szállásom már hónapok óta (s nem is lesz még hónapokig), amikor a rendőrök, fél szemmel láttam, jönnek végig a termen, munkátlanokra vadásznak, és sorban rángatnak ki állatot és embert. Mennyire emlékszem arra a szörnyű félelemre, ahogyan félttem azokban az években, s persze akkor külön, amikor helyzet volt: szív a torokban, fájásig szorította a mandulákat, s annyira zajos volt, mintha csizmákkal dobolnának az agy kövezetén. Alvás – mondom – lenne tán menekvés – fekszik a könyv az arcra, mintha látatlanban nem lennének, de hallom közelednek, a fiút kettővel mellettem kirángatják, nem látom őket, de érzem, most érnek elém, remegett a könyv az orromon. Nem értettem, mit szívatnak, mért nem tépnek ki a székéből, mint másokat. Állnak fölöttem, fényt fog el a testük, aztán visszatér a fény, arrébb léptek, túljutottak rajtam, végül az egész termen. Levettem a szememről a *Termelési*t, végignéztam a várón, pár öregasszony maradt csak, egy jólöltözött férfi, negyvenes és én. A félelemtől beleizzadt a lábam a tornacipőbe: megúsztam.

Puskin egy nőért, Osvát egy lapért, s hogy még miért lehet megverekedni... Novemberben lett albérletem, addig fáradtra csöveztem magam (erről majd máskor). Barátom, társam itt a bérletben matematikusnak készült (s lett azóta), különben döglött az irodalomért, a *Termelési* volt a kedvence. Éjszakánként azt álmodta, hogy E.P.-éknél van vendégségben. Ébredés után rögtön beszámolt, mi minden történt, mit mondott E. és mit Gitta, hogy mit ettek, meg efféléket, valóságosan élte a

jegyzetapparátusát, amiből különben betéve tudott passzusokat. Csakhogy a betevéshez rongyá kellett olvasni, s ő nem akként csinálta, mint én, hogy az igen fontos védőborítót használatkor leszerelte, éppen ellenkezőleg, az ő taktikája, az volt, hogy együtt van ez az egész ilyenformán. Az ám, de a védőborító védekezik egy darabig, aztán feladja, mint 1596-ban a zsoldosok Eger várát. Szóval úgy nézett ki a vagyoni helyzetünk, hogy nekem volt védőborítóm, neki meg nem volt. Én egy magasabb társadalmi osztályhoz tartoztam ekként. Tudjuk persze, hogy a polgári erények legfőbb alapja az angol véccén túl a vagyonvédelem, amiről, nem érezvén magamat polgárnak, nem gondoskodtam, s lőn egy reggel, mikor matematikus barátom *Termelési*jének lett védője, az enyémnek meg nem.

– Te, Gábor, nem lehet, hogy ez az én védőm, esetleg? – kérdeztem éppen felpattintva a szememeit.

– Á, nem tegnap kaptam egy csajtól – mondta és magabiztosan megnevezett egy lányt, akit én is ismertem és tudtam róla, hogy van neki *Termelési*je.

– Csak úgy odaadta? – feszegettem, tovább gyanakodva.

– Hát azért le is kellett feküdnöm vele – mondta erre ő.

Ekkor robbant az agyam, meg persze az ő reflexzei sem voltak restek, neki egymásnak, hogy most megvívunk a védőborítóért. Ő volt az erősebb, de a borító mégis az enyém. Szóval kaptam először a pofámra, aztán a védőt vissza.

Így zajlottak napjaink a *Termelési* birtokában, amikor birtokunkba termeltük a regényt. Aztán évre év és fölszaporodtak a címek, az otthoni könyvtár magyar-irodalom-ábécérendben részlegénél az E betűs sor arányokat feledve növekedett. Végül a dolgok fizikai természetéből adódóan, hogy nem virtuálisan, hanem rendszeren vannak: minden polc dugig telt. Ilyenkor indulnak a kicsiny lakások

kicsiny birtokosai felfedező körútra, hogy hová lehetne szerkeszteni legalább 1-2 méternyi polcot. Ahá – kiált akkor a felfedező. – Ahá, itt van ez a hatalmas hely az ajtó fölött, nem is veszélyes annyira, ha leszakadna, mert rettentő kicsi az esélye, hogy éppen ránk esik, nem alszunk alatta, ugye, meg nem üdögélünk, csak ki hol meg be hol.

Ripsz-ropsz, ha egyszer az ember tervez, az isten is megtesz mindent, hogy végezessen. A polc im elkészült. Az ám, de mit helyezünk reája. Hosszas latolgatás után, hogy rendszer legyen, maradjon, arra jutottunk, hogy a valami okból egységes halmazokat emeljük ki. Például? – kérdem. Például az Esterházyt. Jaj, de nagyon jó ötlet! Tényleg azt kéne, azt bizony, s akkor én sűrögtem forogtam és gyorsan kiveztem a *Bevezetést* az alfabetikus magyar irodalomból.

Minden efféle átrendezés egyenes következménye egyébként, hogy semmi sem változik, mert kiderül, hogy fölécsúsztatva, alábújtatva, hátsó sorban (stb.) éppen kétszer annyi könyv van, mint amennyi új helyre szert tettünk. Álltam hát ott lesújtva, amikor jött – nem túl elegáns dramaturgia, de így történt, s most kéne mindig átírni a valóságot, hogy olyan legyen, mintha tényleg valóságos lenne, ez marad így valóságosnak ahogyan volt valójában: szóval jött a kisfiam. Ezeket ki írta? Mondom az Esterházy, a gyermek ismerte külalakjában is az említett író. Egyedül? – Érdeklődött tovább. Aha – mondom automatikusan. Nem hiszem – mondta a gyerek. Pedig igaz – bizonygatom tovább. A gyerek csak bámult a másik polc felé, ahol tőlem volt néhány könyv. Te meg azokat? – kérdezte és odamutatott a bámult helyre. Aha – mondom, és éreztem, akkor hogyan néz lefelé engem a gyerek, én meg fel a polcra.

A kötetek száma nő, és férfi lesz a gyermek, nincs más dolog, csak tenni, amit tenni kell, hagyni a nyakeret, nem ki, hanem elvégezni a dolgot, s ha mégis omlik a bőr alatt a test, s a lélek bennem, akár a traktorgumi, jó nézni azt, akin ahogyan, s mint látszik, s eldönt ekként nekem egy reggelt, kettőt és még hányat... De immár nem keresek szavakat tovább, mert még találok.